

Nádudvari Anna

A 2017-es francia stratégiai felülvizsgálat értékelése¹

A tanulmány a 2017. október 13-án kiadott francia felülvizsgálati stratégiát értékeli² a 2013-as védelmi fehér könyv, illetve Emmanuel Macron elnök szeptember 26-i nagyszabású beszéde, valamint az elnök korábbi kampányígéreteinek tükrében. Előbb a Franciaország stratégiai helyzetértékelésében megjelenő fenyegetéseket és kihívásokat mutatja be, majd a jelenlegi francia műveleteket és a stratégia által megfogalmazott ambíciószintet értékeli. Ezt követően a francia stratégiai autonómiát meghatározó stratégiai funkciók fejlesztési irányait, az ipari és technológiai célkitűzéseket, a stratégiai feladatokat és katonai képességfejlesztési programokat elemzi. Végül a többnemzeti (NATO-, EU-, mini- és bilaterális) keretben megvalósuló képességfejlesztési és műveleti együttműködések esélyeivel és kihívásaival foglalkozik, kiemelt figyelmet fordítva a közös stratégia kultúra kialakítása érdekében előterjesztett Európai Beavatkozási Kezdeményezésre, valamint a bilaterális együttműködésekben a francia–német és francia–brit kapcsolatokra.

Kulcsszavak: Franciaország, Németország, PESCO, Európai Beavatkozási Kezdeményezés, Macron, stratégia, védelmi ipar

Nádudvari Anna: An Evaluation of the 2017 French Strategic Review

The study offers an evaluation of the French strategic review published on 13 October 2017, also reflecting upon the 2013 White Book on Defence, the grandiose speech of French President Emmanuel Macron on 26 September 2017 and his earlier election campaign promises. First, the strategic situation and the perceived threats and challenges are analysed, followed by an overview of current French operational engagement and level of ambition. Then the development areas of strategic functions, industrial and technological goals, strategic tasks and military capability development programs that determine the French strategic autonomy are examined. Finally, the prospects and challenges of multinational (NATO, EU, mini- and bilateral) frameworks for capability development and operational cooperation are evaluated, with special emphasis on the European Intervention Initiative aimed at creating a shared strategic culture, and bilateral cooperation formats, such as the Franco–German and the Franco–British cooperation.

Keywords: France, Germany, PESCO, European Intervention Initiative, Macron, strategy, defence industry

¹ A mű a KÖFOP-2.1.2-VEKOP-15-2016-00001 azonosító számú, „A jó kormányzást megalapozó közszolgálat-fejlesztés” elnevezésű kiemelt projekt keretében, a Nemzeti Közszolgálati Egyetem felkérésére készült.

² Revue Stratégique De Défense Et De Sécurité Nationale, [online], 2017. Forrás: Defense.gouv.fr [2017. 10. 15.].

Bevezetés

A francia Védelmi és Nemzetbiztonsági Stratégiai Felülvizsgálat Emmanuel Macron elnökségének ötödik hónapjára készült el, miután Florence Parly védelmi miniszter 2017. június 28-án felkérést kapott a felülvizsgálati bizottság megalakítására. A csupán három és fél hónap alatt elkészített stratégiát az október 1-jei határidő helyett végül október 13-án adták át az államfőnek. A késésben valószínűleg az is szerepet játszott, hogy Macron elnök szeptember 26-án a Sorbonne egyetemen megtartott nagyszabású beszédének stratégiai vonatkozású elemeit is belefoglalták az új dokumentumba. A sorbonne-i beszéd hat kulcselemben határozta meg az európai szuverenitásépítés feladatait, ezek a biztonság; az európai határok és értékek (migráció); a kül- és fejlesztéspolitika; az ökológiai átalakulás; a digitális technológia; és az ipari és gazdasági hatalom.³ Ezek közül a biztonságot az elnök a politikai közösség elsődleges alapjaként definiálta, amelyet Európa vonatkozásában értékelése szerint elsősorban az Egyesült Államok fokozatos és elkerülhetetlen kivonulása és a terrorizmus fenyegetése határoz meg. Macron az Európai Beavatkozási Kezdeményezés előterjesztésében közös intervenciós erők felállítását kezdeményezte a közös stratégiai kultúra és az európai szuverenitás erősítése érdekében. Így a sorbonne-i beszéd nyomán a felülvizsgált stratégia ambíciója kettős: a francia stratégiai autonómia megőrzése, egyben a közös kihívásokkal megbirkózni képes erős Európa építése. E kettős ambíciót összekötő cél Franciaország vezető szerepének biztosítása Európa védelempolitikájának formálásában.⁴

A felülvizsgált stratégia szakpolitikai funkciója szerint a 2013-as fehér könyvet újítja meg rövidebb, tömörebb formában. Célja a legsürgetőbb kihívások bemutatása és a hosszú távú geopolitikai és technológia trendek felvázolása, valamint a kihívásokhoz rendelt stratégia meghatározása annak érdekében, hogy segítse a 2019–2025-ös ciklusra vonatkozó francia védelmi költségvetési törvény (*Loi de programmation militaire*) előkészítését.⁵ A stratégia elkészítéséért felelős bizottság elnöke, Arnaud Danjean francia EP-képviselő 2009–2014 között az Európai Parlament Biztonság- és Védelempolitikai Albizottságának elnöke volt.

³ A biztonság kulcselemén kívül a beszéd gyakorlati kezdeményezései közé tartozik egy európai polgári válságkezelő erő (katasztrófavédelmi, kutatás-mentési feladatok ellátására és az erőforrások hatékony elosztására), valamint az Európai Menekültügyi Hivatal és az Európai Határrendőrség létrehozása. Macron javaslatot tett európai pénzügyi tranzakciós adó és európai szén-határadó bevezetésére, kezdeményezte a közös agrárpolitika újrastrukturálását, a társasági adóalap harmonizálását a tagállamok között (ezt feltételként szabva a kohéziós alapokhoz való hozzáféréshez), valamint közös európai szociális minimumszintek és konvergencia-szabályok bevezetését. Emellett (amerikai mintára) javasolta egy „európai DARPA” védelmi innovációs ügynökség létrehozását is. Initiative pour l'Europe – Discours d'Emmanuel Macron pour une Europe souveraine, unie, démocratique, [online], 2017. 09. 28. Forrás: Elysee.fr [2017. 11. 01.].

⁴ Discours d'Emmanuel Macron sur la Défense, [online], 2017. 03. 18. Forrás: En-marche.fr. [2017. 11. 01.].

⁵ A felülvizsgált stratégia alapján előkészített költségvetési programtörvényt 2018 februárjában mutatták be, a nemzetgyűlés pedig 2018. március 27-én fogadta el. Loi de programmation militaire 2019-2025: textes officiels, [online], 2018. 02. 16. Forrás: Defense.gouv.fr [2018. 03. 07.].

A bizottság tagjait elsősorban a közigazgatásból és az állami szervektől delegálták.⁶ Ezek közül legnagyobb arányban (7 tisztségviselővel) a védelmi minisztérium vett részt a stratégia kialakításában. A dokumentum tartalmi elemeit tekintve három részre tagolódik. Az első két rész a stratégiai környezet kihívásainak bemutatására és a fenyegetések forrásainak ismertetésére fókuszál. (A-B. 16–50. o.); ezt követi *A mi védelmi stratégiánk: Stratégiai autonómia és európai ambíció* címmel a harmadik rész (C. 52–87. o.).

Franciaország stratégiai helyzetértékelése a fenyegetések és kihívások tükrében

A 2008-as és 2013-as fehér könyvekkel⁷ összehasonlítva az azonosított fenyegetések – mint például a terrorizmus, a kiberhadviselés, a nukleáris proliferáció, a járványok – lényegében megegyeznek a 2017-es felülvizsgált stratégiában megjelenő tényezőkkel, a kontextus azonban sokat változott.⁸ A 2013-as fehér könyvben megfogalmazott fenyegetések, veszélyek és „stratégiai meglepetések” a vártnál gyorsabban és nagyobb mértékben váltak valóra. Franciaország két kimerítő katonai misszió (Mali, Közép-afrikai Köztársaság) van túl, emellett a 2015-ös terrormerényletek megrázkódtatásai hat hosszabbítást megért rendkívüli állapotot (2015. november 13. – 2017. november 1.) és az azt felváltó terrorellhárítási törvény elfogadását eredményezték.

A stratégia az átalakuló nemzetközi környezet kapcsán kiemeli, hogy 2013 óta sor került a Krím-félsziget annexiójára, és az európai hagyományos fegyveres erőkről szóló (*Conventional Forces in Europe* – CFE), illetve a Nyitott Égbolt (*Open Skies*) szerződések felfüggesztésére, amelyek az európai biztonsági architektúra gyengüléséhez járulnak hozzá, egyszersmind gyakorlati leképződéseit a fennálló nemzetközi rend szabályai megkérdőjelezésének. A multilaterális struktúrák gyengülését Párizs nemcsak Oroszország és Kína tevékenységében találja aggasztónak (miszerint mindkét ország megkérdőjelezi a fennálló nemzetközi rendszert), hanem az Egyesült Államok egyoldalú cselekvési gyakorlatával is összeköti. Washington részéről a nemzetközi egyezmények ratifikációjának elmaradása és nemzetközi szervezetek forrásmegvonása hosszú távon a globális kormányzás legitimitásának gyengülését eredményezi. A dokumentum szerint továbbá az Európai Unió belüli jelentkező feszültségek, az eltérő stratégiai prioritások és a populizmus növekedése az integráció alapjainak megkérdőjelezéséhez és az európai államok biztonságpolitikai célkitűzéseinek regionalizációjához vezet.

⁶ A bizottság tagjai közt találhatjuk a Miniszterelnökség (*Premier ministre*), a Belügyminisztérium (*Ministère de l'Intérieur*), a Kül- és Európai Ügyek Minisztériuma (*Ministère de l'Europe et des Affaires Étrangères*), a Védelmi Minisztérium (*Ministère des Armées*), a Francia Intézet (*Institut Français des Relations Internationales*), a francia Védelmi Ipari Tanács (*Conseil des Industries de Défense Françaises*), a Nukleáris- és Alternatív Energia Biztosi Hivatal (*Commissariat à l'Énergie Atomique et aux Énergies Alternatives*), a Stratégia Kutatási Alapítvány (*Fondation pour la Recherche Stratégique*) munkatársait, továbbá a Külső Biztonsági Főigazgatóság (*Direction Générale des Services Extérieurs* – DGSE) vezetőjét, valamint egy fővel az egyetemi/kutatói szférát is (*Frédéric Douzet, Castex Chair of Cyber Strategy, Institut Français de Geopolitique, Paris*).

⁷ Livre blanc sur la défense et la sécurité nationale, [online], 2008. Forrás: Archives.livreblancdefenseetsecurite.gouv.fr [2017. 11. 01.] és Livre blanc défense et sécurité nationale, [online], 2013. Forrás: Livreblancdefenseetsecurite.gouv.fr [2017. 11. 01.].

⁸ Quelles priorités, quels défis pour la loi de programmation militaire 2019-2024?, [online], 2018. 02. 07. Forrás: Jean-jaures.org [2018. 04. 01.].

A stratégia első helyen a (szalafi) dzsihadista terrorizmust azonosítja fenyegetésként, kiemelve a Daesh (ISIS) és az al-Káida mint globális terrorszervezetek adaptációs képességét és támadó potenciálját. Macron beiktatását követően a francia nagyköveteknek tartott első beszédében is ennek a fenyegetésnek az elsődlegességét hangsúlyozta.⁹ A stratégia pedig az európai társadalmat célzó dzsihadista propaganda hatékonyságára hívja fel a figyelmet e szervezetek befolyásolási képességének szemléltetése céljából.

A fenyegetéseket tekintve második helyen állnak a proliferációs folyamatok, mint a tömegpusztító fegyverek és a kifinomult konvencionális rendszerek terjedése, valamint a technológiai fejlődésből fakadó kihívások. Kiemelt problémát jelent ezen a területen a nem állami szereplők hozzáférése, a nukleáris elrettentés támadó doktrínával való párosítása (*sanctuarisation agressive*),¹⁰ a hozzáférést gátló és területmegtagadó rendszerek (*anti-access/area-denial A2/AD*)¹¹ és a kettős felhasználású technológiák (például motorok, hajók, helikopterek), valamint a biológiai és vegyi fegyverek, neurotoxinok, a szintetikus biológiai és a genetikailag módosított vírusok elérhetősége. A stratégiai felülvizsgálat értékelése alapján a nukleáris proliferációt illetően Észak-Korea jelent „konkrét stratégiai kihívást”, emellett Pakisztán nukleáris arzenáljának fejlesztése szintén „tovább növeli a bizonytalanságot”, ugyanakkor az iráni nukleáris egyezmény „megfelelő határt szab Teherán fejlesztéseinek (legalábbis 2025-ig)”. A francia álláspont szerint a 2017. július 7-én elfogadott *Szerződés a nukleáris fegyverek tilalmáról (Treaty for the Prohibition of Nuclear Weapons)* „gyengítheti a nemzetközi nukleáris non-proliférációs rezsimet”, különös tekintettel a *Non-proliférációs Szerződésre (Treaty on the Non-Proliferation of Nuclear Weapons – NPT)*.¹²

A fenyegetések harmadik csoportját alkotja a hagyományos katonai erő jelentőségének ismételt felértékelődése, ami Kína és Oroszország modernizációs és képességfejlesztési programjai nyomán kerül előtérbe. A stratégia hangsúlyozza, hogy az észak-atlanti térségben az orosz aktivitás jelenti az egyik legnagyobb kihívást, emellett a posztszovjet régió befagyott konfliktusainak kiújulása könnyen az európai piacok stabilitását veszélyeztetheti. A folyamatban lévő orosz haderőreform és az ehhez társuló magas védelmi költségvetés

⁹ Discours du Président de la République à l'ouverture de la conférence des Ambassadeurs, [online], 2017. 08. 29. Forrás: Elysee.fr [2017. 11. 01.].

¹⁰ A „*sanctuarisation agressive*” (*agressive sanctuarization*) a nukleáris fegyverrel rendelkező országok olyan feltételezett stratégiája, amely szerint „büntetlenül” követhetnek el agressziót hagyományos katonai erőkkel, ugyanis nukleáris csapásmérő képességük elrettentő – potenciális megtorló – ereje miatt honi területeik védettek, nem kell tartaniuk hagyományos katonai ellencsapástól. Ezáltal a nukleáris fegyverekkel nem rendelkező országokkal szemben stratégiai előnyt élveznek.

¹¹ A hozzáférést gátló eszközrendszerek célja, hogy nagy hatótávolságból minél nagyobb veszteséget okozva lassítsák az ellenséges erők bevetését a hadszíntéren, és arra készítsék őket, hogy távolabbról kelljen tevékenykedniük, mint az kívánatos volna. A területmegtagadó rendszerek célja, hogy megakadályozzák az ellenséges erők manővereit egy adott területen belül, amelyhez a hozzáférést már nem tudják gátolni. Air-Sea Battle; Service Collaboration to Address Anti-Access & Area Denial Challenges.[online], 2013. 2. o., Air-Sea Battle Office. Forrás: <http://archive.defense.gov> [2018. 03. 01.] és Kiss Roland: Air-Sea Battle – A globális közös terekhez való hozzáférés hadműveleti koncepciója, *SVKK Elemzések*, 2015/8, 2. o.

¹² A francia álláspont szerint a szerződés a nukleáris fegyverek tilalmáról nem veszi figyelembe a nukleáris elrettentési doktrínát alkalmazó államok biztonsági érdekeit a növekvő proliferációs fenyegetések (például Phenjan) árnyékában, és nem segíti elő az NPT keretében már elindított folyamatok (VI. cikk implementációja, felülvizsgálati folyamat) napi-renden tartását és hatékony előmenetelét a duplikált multilaterális keret és eltérő célkitűzés kialakításával. Joint Press Statement from the Permanent Representatives to the United Nations of the United States, United Kingdom and France following the adoption of a treaty banning nuclear weapons, [online]. Forrás: Scribd.com [2018. 03. 01.].

(a GDP 3-4%-a) biztosítja Moszkva számára a lehetséges beavatkozáshoz szükséges katonai képességek fenntartását is. A stratégia kiemeli Oroszország terjeszkedését a digitális térben, és az orosz adatközpontok és adatellenőrzés szerepével is foglalkozik. A dokumentum értékelése alapján az asszertív orosz viselkedés szükségessé teszi a határozott válaszadást, ugyanakkor azt is hangsúlyozza, hogy ezt párbeszédnek kell kísérnie a felek közt.

Oroszországhoz képest Kína tevékenységének minősítésével kapcsolatban a stratégia finomabban fogalmaz, nem a fenyegetés kifejezést használja.¹³ Peking globális ambíciói és csúcstechnológiai modernizációja a hírszerzés, újtechnológia, kiberképességek és erőikivetítési képességek területén is jelentőséggel bír Párizs számára, különösen hadiipari exportja, amely közvetlen versenyt jelent a francia gyártók számára. Az ázsiai régió kihívásai kapcsán a dokumentum az Egyesült Államok és Kína közötti stratégiai verseny fokozódását, Észak-Korea provokációit, valamint a Dél-kínai-tenger szigetvitáit említi, hangsúlyozva, hogy Franciaország indiai és ausztrál partnersége kapcsán is érdekelt ebben a térségben.¹⁴ A stratégia foglalkozik Kína fokozódó érdeklődésével az afrikai kontinens nyersanyagkészlete iránt, továbbá Afrikában a francia stratégiai érdekekkel versenyző kínai aktivitással a fegyverkezés, közlekedés, telekommunikáció, energetika és infrastruktúra területein.¹⁵

Franciaország szempontjából a törékeny régiók közül kiemelkedik a Földközi-tenger térsége, ahol a migrációs folyamatok, a dzsihadista csoportok tevékenysége, a nagyhatalmi stratégiai érdekek ütközése, a térség militarizálódása (különösen a kelet-mediterrán térségben) és az együttműködési keretek hiánya a régió kihívásainak kezelésében mind destabilizáló tényezőként jelentkeznek. A stratégia Líbia helyzete kapcsán felhívja a figyelmet a megelőzési képességek erősítésére széles értelemben a Szahara, szűkebben a Száhel-övezet térségében és a Földközi-tenger déli partjainál. A szubszaharai térség folyamatainak a francia honi területre gyakorolt biztonsági, humanitárius, migrációs és gazdasági hatását szintén kiemelten kezeli a dokumentum. Ebben a vonatkozásban fontos a Guineai-öböl stratégiai-gazdasági jelentősége, továbbá Afrika szarvának biztonsága is. A tágabb térséget, illetve a Közel-Keletet érintő konkrét fenyegetések között a stratégia kiemeli Eritrea és szomszédjai közti konfliktust, a jemeni polgárháborút, Irak belső töredezettségét, a szíriai polgárháborút, a Hezbollah jövőbeli szerepét, a levantei térségben Oroszország, Irán és Törökország befolyásának meghatározó szerepét, illetve a Rijád és Teherán közötti rivalizálás regionális hatását.

¹³ Florence Parly védelmi miniszter a stratégia kapcsán a *Le Monde*-nak adott interjújában is hangsúlyozta, hogy Kínával kapcsolatban nem használják a fenyegetés kifejezést. Christophe AYAD – Marc SEMO – Nathalie GUIBERT: Florence Parly: La France veut conserver une autonomie stratégique, [online], 2017. 10. 13. Forrás: Lemonde.fr [2017. 11. 01.].

¹⁴ A stratégia az Indiai-óceán térségében a gvardari kikötőprojektet nevesíti Pakisztán területén. Franciaország globális partnerségei közül az ázsiai és csendes-óceáni régióban kiemeli az Ausztráliával és Indiával fenntartott kapcsolatokat. Előbbi kapcsán a stratégia méltatja a 2016 decemberében létrejött francia–ausztrál kormányközi megállapodást az ausztrál haditengerészet új generációs tengeralattjáróinak építéséről. Az 50 milliárd dollár értékű tendert a francia Naval Group (korábbi DCNS) vállalat nyerte a Barracuda osztályú tengeralattjáró-típussal, japán és német versenytársakat megelőzve. Forrás: Paul KARP: France to build Australia's new submarine fleet as \$50bn contract awarded, [online], 2016. 04. 16. Forrás: TheGuardian.com [2017. 11. 01.].

¹⁵ E tekintetben kiemelik a kínai erőikivetítési képességek növekedését a 2017. augusztus 1-jén megnyitott katonai bázisnál Dzsibutiban. China formally opens first overseas military base in Djibouti, [online], 2017. 08. 01. Forrás: Reuters.com [2017. 11. 01.].

Afrika a válságokat felerősítő tényezők és egyéb fenyegetések közül a demográfiai, valamint a migrációs nyomás robbanásszerű népességnövekedésével, a tradicionális demográfiai modell átalakulásával, valamint a közelmúlt konfliktusai kapcsán kialakult menekült- és migrációs válságokkal, illetve azok Európára gyakorolt hatásával kapcsolatban jelenik meg a stratégiában. Az éghajlati viszonyok törékenysége mint válságokat erősítő tényező kapcsán felmerül a szélsőséges időjárású jelenségek haderőre gyakorolt hatása válsághelyzet esetén, valamint a tengerentúli francia területek kiemelt veszélyeztetettsége. A migrációs nyomás összekapcsolódása a klímaváltozással különösen jelentős a Száhel-övezetben (Niger, Mauritánia, Mali, Csád) és Dél-Ázsiában (Pakisztán, Banglades). A dokumentum az egészségügyi veszélyek és a mobilitás növekedése kapcsán a betegségek és vírusos járványok (SARS, Ebola) fokozott terjedésével is számol, továbbá rámutat arra is, hogy a fertőzések a biotechnológiai fejlődés nyomán célzott támadások eszközeivé válhatnak. Az energiaellátás stratégiai jelentősége kapcsán Franciaország számára kiemelt jelentőséggel bír az elektromosáram-termelés urániumigénye és az ennek kielégítéséhez szükséges tengeri és szárazföldi útvonalak biztosítása. A dokumentum arra is kitér, hogy a terrorista és szervezett bűnözői hálózatok közötti átjárhatóság és megosztott csatornák használata,¹⁶ valamint a kábítószer-kereskedelemhez kapcsolódó illegális tevékenységek és a terrorista akciók finanszírozása mind részét képezik a szervezett bűnözés globalizációjával járó kihívásoknak. Ehhez társulnak a bűnszervezetek támogatásában és „használatában” érdekelt államok (például Észak-Korea), valamint a digitális térben történő bűncselekmények számának növekedése és a digitális valuták (például Bitcoin) és az anonimizáció jelentette kihívások.

Az új technológiák, mint a szintetikus biológia (genomszerkesztés), a digitális forradalom, a komplexadathalmaz-technológiák (*big data*), a robotika és a mesterséges intelligencia fontos lehetőségeket, egyben kihívásokat is jelenthetnek. A technológiai változások hatására a globális közös terek, mint a tengerek, légtér, világűr, valamint a digitális tér használata átalakul. Az egyre könnyebben elérhető légkörön kívüli tér fokozottan a stratégiai és katonai versengés színterévé válik, ami az állami és magánszereplők növekvő jelenlétével és az űr felfegyverzésével jár együtt. A stratégia értékelése szerint a forgalom sűrűsödése szükségessé teszi az űr fokozott megfigyelését és ellenőrzését, valamint az űreszközök ellenállóképességének növelését. Az új típusú technológiák biztonsági kihívásai kapcsán kiemelkedik a digitális tér, amelyben az intenzív stratégiai verseny új (magán) szereplők felemelkedésével jár, e tekintetben a stratégia az állami szuverenitás előtt kihívást és egyben (partneri) lehetőséget hordozó „geopolitikai szereplőként” utal a Google-ra, a Facebookra és a Baidura is.¹⁷ A kibertérben növekvő fenyegetések¹⁸ kapcsán a dokumentum hangsúlyozza, hogy a kibertérben egyes támadások skálájuk és súlyuk alapján fegyveres agresz-

¹⁶ A 2015. november 13-i párizsi terrortámadás során használt fegyverek a Nyugat-Balkánról származtak, ezzel összefüggésben a Balkán térségét a szervezett bűnözés potenciális forrásai miatt törékeny régióként értékeli a stratégia. Stefan CANDEA: How EU Failures Helped Paris Terrorists Obtain Weapons, [online], 2016. 03. 24. Forrás: Spiegel.de [2017. 11. 01.].

¹⁷ A Baidu (ejtsd Pajtu) kínai internetes keresőportál az Alexa 2017-es globális rangsorban a 4. helyen szerepel közvetlenül a Google, a YouTube és a Facebook után. The top 500 sites on the web, [online]. Forrás: Alexa.com [2018. 01. 01.].

¹⁸ 2015-ben a francia TV5 Monde csatornát érte kibertámadás, a 2017-es elnökválasztást pedig beárnyékolta a kampánycsendet megzavaró orosz információs műveletet. Don MELVIN – Greg BOTELHO: Cyberattack disables 11 French TV channels, takes over social media sites, [online], 2015. 04. 09. Forrás: Cnn.com [2017. 11. 01.].

szíóként kategorizálhatók, ebben fenntartja a 2013-as fehér könyvben már megfogalmazott álláspontot.¹⁹ A stratégia szerint az új technológiák adaptálásából fakadó automatizált döntéshozatali mechanizmusok elősegíthetik a konfliktusok eszkalációját azzal, hogy sok esetben kiiktatják a potenciális mérséklő mechanizmusokat az egyes folyamatokból.

A francia műveletek és ambíciószint a stratégia tükrében

Franciaország ambíciószintjét a stratégia négy koncentrikus kihívási körhöz igazítja. Ezek közül a központi kör a nemzeti területek védelme (szárazföld, légtér, tengeri területek), ahol az állandó védelmi jelenlét fenntartása a feladat. Ebben a vonatkozásban elsődleges a honi területen végzett Sentinelle művelet 13 ezer fővel (eredetileg 7000 fő aktív járőr-szolgálatban, 3000 fő stratégiai tartalékban), amely a 2015-ös terrortámadásokat követően kezdődött.

A második kör a tágabb, Európával szomszédos térségre fókuszál, ahol a válaszadási képesség fenntartását tűzik ki célul. Ide tartozik a Száhel-övezetben a jelenleg 4500 fő Barkhane művelet (a 2013–2014-es Serval művelet utódja).²⁰

A harmadik kör a műveleti fölény fenntartása minden körülmény között, kiemelten a jelentős erőforrásokkal és katonai képességekkel rendelkező nem állami szereplők által ellenőrzött területeken. A közel-keleti térségben Franciaország az *Operation Inherent Resolve* művelet koalíciós partnereként a Chammal műveletben (Szíria, Irak és Jordánia területén) összesen 1100 fővel van jelen, továbbá az UNIFIL libanoni misszióhoz a Daman műveletben 700 fővel járul hozzá.²¹

A negyedik kör a vállalt szövetségi kötelezettségek teljesítéséhez kapcsolódik. Franciaország a NATO megerősített előretolt jelenlétéhez (*Enhanced Forward Presence*) a Lynx műveletben járul hozzá a Baltikumban.²² Fontos megjegyezni, hogy míg az első két kör az önállóan végrehajtott feladatok közé tartozik, addig a harmadik és negyedik már egyértelműen a szövetségesekkel és partnerekkel is számol a feladat végrehajtásában.

A külföldi műveletekre (*opérations extérieures* – Opex) vonatkozó ambíciószintet a stratégiai felülvizsgálat egy időben három hadszíntérben, a műveleti időtartamot pedig 10–15 évben állapította meg. A francia haderőnek képesnek kell lennie egy műveletben önállóan (Barkhane), egy műveletben keretnemzeti szerepben (Chammal), egy műveletben pedig fő hozzájáruló partnerként (UNIFIL/Daman) cselekedni. Összehasonlításképp: a 2013-as fehér könyvben alacsonyabb ambíciószint szerepelt („két- vagy három had-

¹⁹ Ez a koncepció megegyezik a NATO álláspontjával a kibertámadás fegyveres támadásként való értékelésében, illetve a fegyveres viszonválasz lehetőségében. NATO: changing gear on cyber defence, [online]. Forrás: Nato.int [2017. 11. 01.].

²⁰ 2017 júliusa és 2018 májusa között a Barkhane műveletben telepített katonák száma 4000-ról 4500-ra, a logisztikai járművek száma 300-ról 360-ra, a páncélozott gépjárművek száma pedig 300-ról 470-re nőtt. Opération Barkhane, [online], 2018. 06. 19. Forrás: Defense.gouv.fr [2018. 06. 19.].

²¹ 2017. július és 2018. május között a Chammal műveletben telepített katonák száma 1200-ról 1100-ra, ugyanebben az időszakban a Daman műveletben a katonák száma 900-ról 700-ra csökkent. Opération Chammal, 2018. 06. 14. Daman: la contribution française à la FINUL, [online], 2018. 03. 14. Forrás: Defense.gouv.fr [2018. 05. 19.].

²² A Lynx misszió keretében Franciaország 2018-ban Litvániában közel 300 francia katonával, 4 Leclerc harcokocsival és 9 VBCI páncélozott harcjárművel vesz részt a Németország vezette harccsoportban. Lynx: fin du mandat Lynx 3 pour les militaires français de la force de présence avancée renforcée, [online], 2018. 05. 09. Forrás: Defense.gouv.fr. [2018. 06. 19.].

színtér, amely közül egyben fő hozzájárulónak van jelen”). A 2017-es stratégia szerint Franciaországnak fenn kell tartania keretnemzet-kapacitását szövetségesei részére, felelősséget vállalva a tervezés, erőgenerálás, valamint a katonai műveletek vezetése és irányítása kapcsán. E tekintetben a francia erők beavatkozási képessége – a washingtoni szerződés 5. cikkelyében vállaltakon túlmenően – három fő műveleti típusba sorolható:

- Direkt beavatkozás, amelyben Franciaország olyan műveletet indít, amelyet kibővíthet, és amelyben vezető szerepet tarthat fenn (például a Serval és Barkhane művelet Afrikában).
- Hozzájárulás egy nagy, többnemzeti művelethez, akár földrajzi értelemben távoli területeken, hasonló koalíciós formában, mint a Chammal művelet Irakban és Szíriában, vagy a NATO keretében folytatott afganisztáni és líbiai műveletek.
- Válságkezelő műveletek támogatása, amelyek az ENSZ vagy EU égisze alatt zajlanak, és amelyekhez Franciaország gyors beavatkozási képességet is felajánl. Ennek megfelelően 2018-ban Franciaországnak állandó haditengerészeti jelenléte van az EUNAVFOR MED műveletben (1000 fő) a Földközi-tengeren és az Atalanta műveletben (200 fő) az Indiai-óceánon. A Közép-afrikai Köztársaságban az önálló Sangaris műveletet (2013–2016) követően Franciaország már csak többnemzeti békefenntartó és kiképző műveletekben (MINUSCA,²³ EUTM RCA²⁴) állomásoztat katonákat, összesen 280 főt.²⁵

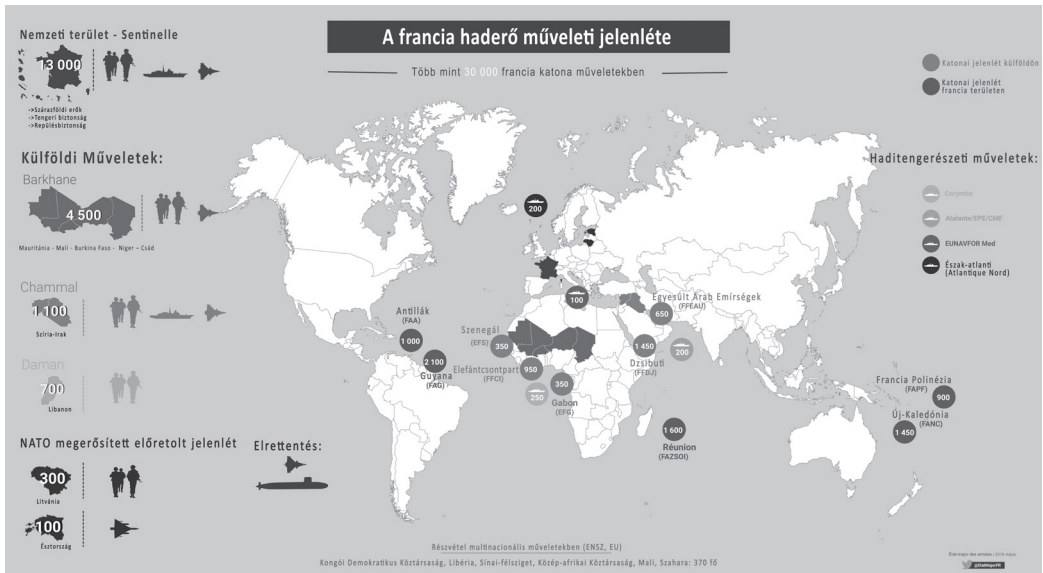
Az ambíciószintnek megfelelően a stratégia a műveleti képességek területén megkülönböztet:

- autonóm műveleti képességeket: hírszerzés és önálló értékelés, állandó területvédelem és biztonsági műveletek, műveleti irányítás, különleges műveletek végrehajtása, aszimmetrikus hadviselés során alkalmazott képességek fenntartása, politikai szándéknak megfelelő erődemonstráció és befolyásolási műveletek;
- az erőfölény kialakításához szükséges képességeket: mélységi csapásmérés, az erőforrások eljuttatása a hadszíntérre és ezek védelme a konvencionális fenyegetésekkel szemben, a hadszíntéri mobilitás fenntartása, tüzérségi támogatás, kételtű műveletek, légideszant-támogatás, komplex vagy szélsőséges körülmények közti hadviselés, az erők kivonásának képessége az ellenséges területről;
- a csak partnerségben elérhető cselekvési képességet: a légkörön kívüli műveletek.

²³ Partnerei a MINUSCA műveletben Pakisztán, Egyiptom, Banglades, Ruanda, Zambia, Burundi, Mauritánia, Kamerun, Marokkó és Gabon.

²⁴ Partnerei az EUTM RCA műveletben Észtország, Olaszország, Finnország, Grúzia, Lettország, Hollandia, Lengyelország, Románia, Spanyolország és Luxemburg.

²⁵ A Barkhane jelentése félhold alakú sivatagi dűne; a Chammal jelentése Irak, Szíria és Jordánia területén jellemző sivatagi szél; a Damané szirtborz; a Lynxé hiúz; a Sangaris pedig egy afrikai pillangófajtát (*Cymothoe sangaris*) jelöl.

1. ábra: A francia műveleti jelenlét

Minister des Armées: Chiffres clés de la Défense – 2017, [online], 2017. Forrás: Defense.gov.fr [2017. 11. 01.]

A francia erőketitési csapattelepítések Nyugat-Afrika partjainál, Afrika szarvánál, valamint a Perzsa-öbölben összpontosulnak (1. ábra). Így például a Corymbe haditengerészeti műveletben Franciaország 250 főt állomásoztat a Guineai-öbölben. A francia védelmi együttműködési infrastruktúrát a stratégia megfelelőnek értékeli a meglévő műveleti bázisok alapján, így Abu-Dzabi (650 fő) és Dzsibuti (1450 fő), továbbá Abidzsán (Elefántcsontpart, 950 fő), Dakar (Szenegál 350 fő) és Libreville (Gabon 350 fő) területén, mint amelyek képesek biztosítani a potenciális válságterületek állandó elérési képességét.²⁶

Fontos szerepet kapnak a francia tengerentúli területek (*Départements et régions et collectivités d'outre-mer* – DROM-COM) is, amelyek a katonai együttműködésben, válság-előrejelzésben és regionális intervenciókban biztosíthatnak platformot az erőketítésre és csapattelepítésekre (összesen 8650 fő).²⁷ A tengerentúli területekre fordított növekvő figyelem jele, hogy az éves Jeanne d'Arc gyakorlatra 2017 után 2018-ban is a Dél-kínai-tengeren kerül sor.²⁸

²⁶ Forces de présence, [online], 2013. 08. 08. Forrás: Defense.gov.fr [2017. 11. 01.].

²⁷ Francia Gujana területén a *Les Forces Armées en Guyane*-nak (FAG) az illegális aranybányászat és az illegális halászat elleni műveletekben (Opération Polpêche, Opération Harpie, Opération Titan) van feladata. Les Forces Armées en Guyane, [online]. Forrás: Defense.gov.fr. [2018. 05. 01.].

²⁸ Az 5 hónapos és 700 fős gyakorlat a tavalyi évhez hasonlóan az amerikai és brit szövetségesekkel közös szabad hajózási gyakorlathoz (*Freedom of Navigation* – FONOP) csatlakozik. Départ de la mission Jeanne d'Arc 2018, [online], 2018. 02. 28. Forrás Defense.gov.fr [2018. 05. 01.]; Mission Jeanne d'Arc 2017: coup d'envoi d'une opération interarmées et interalliés, [online], 2017. 03. 01. Forrás Defense.gov.fr [2018. 05. 01.].

A francia stratégiai autonómia alkotóelemei

A stratégia elsődleges feladatként a francia stratégiai autonómia (azaz önálló döntési és cselekvési képesség) elérését és fenntartását határozza meg a nemzeti kohézió és ellenállóképesség, a globális diplomácia, a nukleáris elrettentési képesség, valamint az ipari-technológiai és műveleti önállóság eszközeivel. E stratégiai autonómia elérése és erősítése érdekében a dokumentum három területet azonosít: az ipari és technológiai ambíciókat, a stratégiai funkciók konszolidálását és az „átfogó és kiegyensúlyozott”, azaz teljes spektrumú haderőmodell (*modèle d'armée complet et équilibré*) kialakítását.

A stratégiai autonómiát meghatározó ipari és technológiai ambíció kulcseleme a francia Védelmi Ipari és Technológiai Bázis (*Base Industrielle et Technologique de Défense* – BITD) fenntartása.²⁹ A képességek fenntartása és a védelmi ipar versenyképessége szempontjából különösen fontos az export sikerének biztosítása, ennek kapcsán a stratégia hangsúlyozza az Egyesült Államok fegyver- és technológiaexport-ellenőrzési gyakorlatából (ITAR)³⁰ fakadó korlátokat, ami akadályt jelent a francia védelmi ipar számára. A 2017 májusában létrehozott nemzeti befektetési alap célja, hogy a kivásárlásoktól védje a francia hadiipart a tudományos és technológiai potenciál megőrzése érdekében.³¹ A megbízható ipari szereplőkre való támaszkodás a digitális szuverenitás (*souveraineté dans l'espace numérique*) megőrzése kapcsán is stratégiai célként jelenik meg. A dokumentum előrejelzése alapján a következő költségvetési időszakban növelik a tudományos kutatás, technológia és innováció területére fordított forrásokat annak érdekében, hogy az idő- és költségigényes technológiák fejlesztését elősegítsék. A stratégia hangsúlyozza továbbá a gyors adaptációs képességek kialakítását a beszerzési folyamatok erősítésével, valamint a technológiai transzferek és innovációk integrálásával.

A stratégiai funkciók konszolidálásának tekintetében a stratégia megerősíti a 2013-as fehér könyv által definiált elrettentés, védelem, korai előrejelzés (*connaissance et anticipation*), beavatkozás és megelőzés elemeket. A teljes spektrumú haderőmodell kialakítása a 2014-es védelmi költségvetési törvény elemeinek megtartásával és kiegészítésével a katonai képességek erősítését a hírszerzés és vezetés irányítás, az elsődleges beavatkozás, a harc és védelem, támogatás és fenntarthatóság területein emeli ki. Ezen belül az egyes stratégia-funkciók és katonai képességek hangsúlya a következőképpen alakul:

- Az elrettentés kapcsán a stratégia továbbra is a fenntartja a nukleáris elrettentési doktrína központi szerepét a kétkomponensű (tengeri és légi) állandó készenléti rendszeren keresztül, valamint hangsúlyozza mindkét komponens felújításának és fenntarthatóságának fontosságát.³² A nukleáris elrettentési képesség (*force de*

²⁹ A francia védelmi ipart egy tucat, a világon vezető pozícióban lévő vállalatcsoport, valamint 4000 kis- és középvállalkozás alkotja, amelyek 2017-ben több mint 200 ezer munkahelyet és több mint 6 milliárd euró kereskedelmi többletet jelentettek az országnak. Ezt az ipari struktúrát egészíti és szolgálja ki az állam által fenntartott kutatóintézetek, kiválósági központok és ügynökségek hálózata is.

³⁰ Az ITAR (*International Traffic in Arms Regulations*) ellenőrzi a védelmi termékek és szolgáltatások szabályozását az Egyesült Államok Muníciós Listája alapján (*United States Munitions List* – USML).

³¹ Ez az alap egy 50 milliárd euró ernyőként jelent biztosítékot. La DGA et Bpifrance créent un fonds d'investissement pour les entreprises stratégiques de défense, [online], 2017. 05. 03. Forrás: Bpifrance.fr [2017. 11. 01.].

³² A nukleáris modernizációval kapcsolatban hangsúlyozzák annak átglyűrűző hatását a konvencionális és kutatás-fejlesztési területekre is.

frappe) jelentőségét Macron elnök és Florence Parly védelmi miniszter a felülvizsgált stratégia előszavában is kiemelte. A modernizációról született döntését a francia elnök a gaulle-ista (*indépendance*) hagyomány örökségével indokolta, amely Franciaország globális hatalmi szerepének biztosítását is szolgálja.³³ A nukleáris doktrína jelentőségét mutatja az is, hogy a fenntartás és felújítás a képességek széles spektrumán (például tüzérség, vadászrepülő, haditengerészeti egységek és támogató infrastruktúra terén is) tervben van, és ezek közül a legnagyobb költségvonzattal a nukleáris képességek rendelkeznek.

- A védelmi funkció kapcsán megjelenik az egyensúlyozási kényszer a területvédelem és a beavatkozási képességek között, ugyanakkor előbbi központi szerepe megmarad.³⁴ Fokozott figyelmet kap az állandó kiberbiztonsági készenlét,³⁵ az evakuációs képességek erősítése, valamint az országon belüli katonai létesítmények és személyzetük védelme (utóbbi kapcsán pedig rövid távon a humán erőforrás-utánpótlás és a technikai felszerelések megújítása). A katonai képességek erősítése területén jelenleg több modernizációs intézkedés is folyamatban van.³⁶ Ezeken túl további igényként jelzi a stratégia a tengeri járőrhajók és haditengerészeti légi felderítési képesség megújítását (lehetőség szerint közös európai keretben), valamint a haditengerészeti felderítési képesség erősítését (a radarlefedettség növelése, a Spationav-hálózat fejlesztése, műholdas megfigyelés, adatfeldolgozás drónok segítségével).³⁷ További fejlesztésre váró területet a légierő drónjainak beszerzése és felfegyverzése, a felderítési és felderítést semlegesítő képességek fejlesztése, valamint a különböző fegyverrendszerek és információs rendszerek kibervédelmi képességeinek erősítése.
- A korai előrejelzés funkción belül a jelenleg futó főbb technikai programok folytatása mellett szükséges az elemzési képességek fejlesztése a nagy volumenű és gyorsan növekvő adatmennyiség feldolgozásához.³⁸ A dokumentum szerint a hírszerzési szervek újrászervezését és racionalizációját is végre kell hajtani. A nyílt forrású információk szisztematikus feldolgozásában az első számú prioritást a terrorizmus elleni küzdelem jelenti. Az exponenciálisan növekvő adatmennyiség elemzését a különböző rendszerek közötti összekapcsolódások növelésével, az eltérő szintek integrálásával, automatizált adatfeldolgozással és -elemzéssel szeretnék elősegíteni. A hírszerzési döntéshozás gyorsítása érdekében kiemelt hangsúlyt kap a hírszerzési elemzés

³³ „L’armée de référence européenne” Discours du Président de la République, Emmanuel Macron, vœux aux Armées, [online], 2018. 01. 23. Forrás: Elysee.fr [2018. 03. 23].

³⁴ A nemzeti területet érintő válsághelyzet végső esetén a Területvédelmi Erőket (*Posture de Protection Terrestre*) alkalmazzák.

³⁵ Lásd még: Plan Vigipirate, [online], 2017. Forrás: Ssi.gouv.fr. [2017. 11. 01.].

³⁶ A stratégia szerint ilyen folyamatban lévő modernizációs folyamatok érintik a levegő-föld rakétarendszereket, a könnyű helikoptereket, a légvédelmi rendszereket, a fregattok felújítását, a rakéta-, tüzérség- és aknavető-felderítő és semlegesítő eszközök beszerzését, az aknavető hajók képességeinek megújítását, a Breguet Atlantique II haditengerészeti felderítő repülőgép felújítását, a kétléltes flottilla modernizációját, a közepes méretű fregattok beszerzését, illetve a műszaki és tüzérségi támogatás eszközbeszerzéseit. Emellett a Scorpion program a fegyveres erők műveleti készenlétét erősíti harcban és taktikai mélységben.

³⁷ A Spationav-hálózat a francia tengeri területek és partvidékek megfigyelő hálózata.

³⁸ Befektetés a humán és technológiai hírszerző képességek átfogó spektrumában (humán, elektromágneses, radar, optikai, digitális).

- támogatásának növelése a komplex adathalmaz-elemzés (*big data*) és a mesterséges intelligencia eszközeivel, amelyek közül utóbbi használata meghatározó lehet a gyors technológiai innovációk és külföldi vállalatok által dominált környezetben.³⁹
- A stratégia arra is rámutat, hogy a kiberfenyegetések jelentette kihívások kapcsán mind a defenzív, mind az offenzív képességeket erősíteni kell. Az offenzív kiberképességek fejlesztésére utal a dokumentum az „elsődleges beavatkozás” (*entrée de premier/first entry*) kapcsán is az állami és nem állami szereplők növekvő digitalizációjának kihasználása vonatkozásában. A 2013-as fehér könyv meghatározása alapján az offenzív képességeket a Vezérkar (*Etat-Major des Armées*) irányítása alatt fejlesztik, ezzel szemben a defenzív képességeket a minisztériumok között koordinálják. A felülvizsgálati stratégia azonban nem szól a koordinációs rendszer szervezéséről.
 - Az elsődleges behatolást elősegítő katonai képességfejlesztések kapcsán a kinetikus műveleti képesség követelménye is megjelenik.⁴⁰ A stratégia növekvő kiszolgáltatottsággal számol a légkörön kívüli térben, így a műveletek vezetési és irányítási rendszerei kapcsán a Syracuse 4 műholdak rendszerbe állítását hangsúlyozza. A légkörön kívüli térben található eszközök sérülékenysége és a tőlük való függőség megköveteli védelmük és ellenállóképességük erősítését – a stratégia ugyanakkor ezt a feladatot az amerikai és európai szövetségesekkel együttműködésben határozza meg.
 - A területmegtagadási képességek elterjedése felértékeli az elsődleges beavatkozás szerepét a műveleti fölény kialakítása érdekében. Ennek feltétele a légi fölény megőrzése (például a Rafale jövőbeni fejlesztéseivel, valamint a légiharci-rendszerek, a mélységi csapásmérés képességének fenntartása az összekapcsolódások növelésével és az önálló rendszerek, harcászati drónok alkalmazásával).⁴¹ A haditengerészeti fejlesztések kapcsán a stratégia kiemeli az Egyesült Királysággal közösen fejlesztett cirkáló rakétákat, a szárazföldi haderőnem kapcsán pedig a különleges erők szerepét, valamint a harci kutatás-mentési képességek (*combat search & rescue* – CSAR) fejlesztését. Előbbi azért is kiemelten fontos stratégiai cél, mert alapjaiban befolyásolja az ország erőkitetítő képességét.
 - A konfliktusmegelőzés kapcsán a stratégia a fejlesztési segélyezés szerepét hangsúlyozza a Francia Fejlesztési Ügynökség feladatkörében (*Agence Française de Développement* – AFD).

³⁹ Macron elnök sorbonne-i beszédében egy Németországgal közösen fejlesztett mesterségesintelligencia-program ötletét is felvetette. Initiative pour l'Europe... *i. m.*

⁴⁰ A kinetikus műveleteket a dokumentum katonai akcióként definiálja fizikai károkozás vagy pusztítás céljából.

⁴¹ A Francia Légierő 1/33 Felderítő Századnál Belfortban két típusú drón van üzemben: hat amerikai MQ-9 Reaper és négy európai–izraeli Harfang/Eagle One. Jelenleg mind a hat Reaper afrikai műveletekben vesz részt, Nigerből üzemeltetve. Az amerikai beszállítótól további hat drón érkezik 2019-ben, felfegyverzésükről 2018-ban döntenek. Denys KOLESNYK: France is set to review its defense posture in the world, [online], 2017. 09. 08. Forrás: Defenc-Blog.com [2017. 11. 01.].

A védelmi együttműködések értékelése

A francia elgondolás alapján az „európai stratégiai autonómiát”⁴² – az európai biztonsági érdekek⁴³ alapján – az észak-atlanti szövetség kerete, az EU Közös Biztonság- és Védelempolitikájának pragmatikus megerősítése és a Macron elnök 2017. szeptember 26-i beszédében felvázolt új együttműködés gondolata alkotja. Ennek megfelelően a stratégia a lisszaboni szerződés 42.7 cikkelyét a washingtoni szerződés V. cikkelyével együtt idézi.⁴⁴

A NATO és Franciaország

A stratégia a többnemzeti védelmi együttműködések kapcsán elismeri a NATO szerepét Európa védelmében, és megemlíti a francia részvétel fontosságát a szövetség parancsnoki struktúráiban.⁴⁵ A NATO kollektív védelmi képességei kapcsán hangsúlyozza a walesi és varsói csúcstalálkozók eredményeit és a szövetség szerepét az interoperabilitás biztosításában. A dokumentum egyfelől kiemeli, hogy a NATO műveleti képességeit jelentősen befolyásolja a transzatlanti kapcsolatok alakulása, másfelől azonban arra is rámutat, hogy az Egyesült Államok változó külpolitikai magatartása „kérdéseket vet fel Európában”. Ezzel együtt Párizs számára Washington továbbra is stratégiai partner, akivel a műveleti és hírszerzési együttműködés különösen fontos jelentőségű. A szövetség képességeinek növelése kapcsán a dokumentum deklarálja, hogy Franciaország elkötelezett egy kisméretű összhaderőnemi művelet (*Small Joint Operation*) parancsnoksága/vezetése, valamint egy további század biztosításával egy nagyméretű összhaderőnemi műveletben (*Major Joint Operation*) való részvétel mellett.⁴⁶

Az Európai Beavatkozási Kezdeményezés, a PESCO és az EDF értékelése

Macron elnök Európa stratégiai autonómiájának megalapozásával kapcsolatban már a sorbonne-i beszédében is utalt az Állandó Strukturált Együttműködés (*Permanent Structured Cooperation* – PESCO) és az Európai Védelmi Alap (*European Defence Fund* – EDF) jelentőségére.⁴⁷ Habár az európai stratégiai autonómia francia értelmezése mind a stratégiában, mind pedig Macron beszédében meghaladja a PESCO és az EDF

⁴² A stratégiai autonómia terminológiát nemcsak a francia stratégiában vetítik ki az európai szintre, hanem az Európai Unió 2016-os Globális Stratégiájában is megjelenik. Shared Vision, Common Action: A Stronger Europe A Global Strategy for the European Union's Foreign And Security Policy, [online], 2016. Forrás: Eeas.europa.eu [2017. 11. 01.].

⁴³ A stratégia kollektív európai biztonsági kihívásokként a migrációt, szervezett bűnözést és a terrorista hálózatokat említi.

⁴⁴ A dokumentum kiemeli, hogy a 42.7 cikkelyt az Európai Unió történetében először Franciaország hívta segítségül a 2015. november 13-i terrortámadások kapcsán, és a tagállamok kivétel nélkül támogatásban részesítették Párizst.

⁴⁵ Franciaország 2009-es visszatérése a NATO katonai struktúrájába, valamint a 2012-es Védrine-jelentés óta Franciaország szövetségi elkötelezettsége kapcsán nem merülnek fel kérdőjelek, és ezt az elkötelezettséget a felülvizsgált stratégia is megerősíti. Azóta a Szövetséges Transzformációs Parancsnokság parancsnoka is francia tábornok.

⁴⁶ Ezen túlmenően Franciaország fenntartja a vállalásait a különböző euroatlanti többnemzeti kötelekekben is, mint az Eurocorps (EU, Strasbourg), és a Rapid Reaction Corps – France (NATO, Lille).

⁴⁷ A 2016-ban Franciaország Németország, Olaszország és Spanyolország támogatásával együtt elindított Európai Védelmi Alap (EDF) a tagállamok közti együttműködések keretében támogatja a kutatás-fejlesztési programok finanszírozását.

kereteit, ennek ellenére nem jelenik meg bennük sem az EU-harccsoport koncepciója, sem egy „európai hadsereg” gondolata, helyette a hangsúly egy új kezdeményezésre került.⁴⁸ Az elnök elképzelése szerint az Európai Beavatkozási Kezdeményezés (*Initiative européenne d'intervention* – IEI / *European Intervention Initiative* – EI2) a közös európai stratégiai kultúra hiányára jelenthet választ.⁴⁹ A felülvizsgált stratégia megerősítése szerint az EI2 olyan együttműködési keret, amely egy közös európai doktrína elfogadásával, a közös katonai beavatkozási képességgel és közös költségvetési eszközök adaptálásával együtt alakítaná ki az európai stratégiai kultúrát, és növelné az interoperabilitást mind „technikai”, mind pedig kulturális szinten.⁵⁰ Az elnök sorbonne-i beszédével ellentétben ugyanakkor a dokumentum már nem említi a Macron által még szeptemberben előterjesztett „védelempolitikai csereprogram” ötletét, azaz a részt vevő európai országok katonáinak és védelmi munkatársainak fogadását a francia fegyveres erők többszintű kötelekeiben (a műveleti előrejelzés, hírszerzés, védelmi tervezés és támogatás szintjein, nemcsak összekötő, hanem beágyazott, akár magasabb pozíciókban is). Szintén kimaradt a stratégiából az elnök által korábban felvetett „Európai Hírszerző Akadémia” alapításának ötlete.⁵¹

Az EI2 általános célja az európai stratégiai és műveleti autonómia fejlesztése „*a hajlandó és a megfelelő katonai képességekkel rendelkező államokkal*”, egyben a rugalmas műveleti készenlét megteremtése, amely nem szorul az EU vagy a NATO intézményi korlátai közé. Párizs pragmatikus megközelítését jelzi, hogy a kezdeményezés a cselekvési képesség biztosításának elsődlegességét hangsúlyozza a közös intézményi keretektől, így az EU Közös Biztonság- és Védelempolitika normatív prioritásától függetlenül. Ennek megértéséhez fontos azt a motivációt is figyelembe venni, amelyet a stratégia és az azt követő védelmi költségvetési törvény (2019–2025) a francia külföldi műveletek tehermentesítésében és a szövetségesek nagyobb mértékű bevonásában azonosít. Macron 2018. január 19-i beszédében a francia hadsereget „európai referencia-haderőként” (*l'armée de référence européenne*) jellemezte, összekötve ezt a szerepet az EI2 kezdeményezés tervével. Az EI2 ambíciói a bejelentés óta szerényebbé (Berlin-kompatibilisebbé) váltak azzal, hogy a potenciálisan csatlakozó államok a stratégiai tervezésben és előrejelzésben, valamint a logisztikai támogatásban való hozzájárulással kiválthatják a harci műveletekben való részvételt. 2018. június 25-én Franciaország mellett nyolc európai állam írta alá a részvételi szándéknyilatkozatot, az egyetértési megállapodás elfogadása pedig 2018 végére várható.⁵²

⁴⁸ Nicolas GROS-VERHEYDE: L'initiative européenne d'intervention » d'Emmanuel Macron? Explications, [online], 2017. 10. 04. Forrás: Bruxelles2.eu [2017. 11. 01.].

⁴⁹ A stratégia megjegyzi, hogy ezt nem a NATO alternatívájaként, hanem annak kiegészítéseként, a szövetséghez való hozzájárulás erősítésében értelmezik.

⁵⁰ Macron szó szerint „pszichológiai színtről” beszélt.

⁵¹ A sorbonne-i beszédben kezdeményezett európai kutatás-mentési/beavatkozási képességek összevonásával létrehozandó európai civil védelmi erő (*protection force*) kialakítását sem említette a stratégia, meglehet ugyan, hogy ez a stratégia civil vonatkozásainak általános hiánya miatt maradt ki a dokumentumból.

⁵² Az aláírók: Belgium, Dánia, Észtország, Franciaország, Hollandia, Németország, Portugália, Spanyolország és az Egyesült Királyság, Olaszország, bár az előzetes tárgyalásokon részt vett, ezáltal nem csatlakozott formálisan a kezdeményezéshez. Daniel BOFFEY: Nine EU states sign off on joint military intervention force. [online], 2018. 06. 25. Forrás: The-Guardian.com [2018. 06. 26.]; Nick WITHEY: Macron and the European Intervention Initiative: Erasmus for soldiers?, [online], 2018. 05. 22. Forrás: Ecf.eu [2018. 06. 01.].

A PESCO-val kapcsolatban Macron úgy nyilatkozott, hogy a kezdeményezés sokszorozható a francia képességeket, ezért további projektek indításával szeretnék támogatni.⁵³ Jelenleg a 17 PESCO projektből Párizs két ipari fókuszú kezdeményezést vezet (*European Secure Software Defined Radio, Energy Operational Function*), ehhez képest Németország és Olaszország 4-4 projekt felelőse.⁵⁴ Ezek közül Berlin vezeti az *EUFOR Crisis Response Operation Core* válságreagáló projektet, amely a haderőelemek konkrét listáját biztosítja, felgyorsítva egy EU-művelet indításáról szóló döntést követően az erőgenerálási folyamatot. A PESCO fejlesztésével kapcsolatban felszínre került a két ország eltérő megközelítése: amíg Berlin az inkluzív, minél több tagállamot magába foglaló együttműködési formákat pártolja, addig Párizs a műveleti tehermegosztást hangsúlyozva a „hajlandó és képes országok” logikája szerint támogatja az európai együttműködés továbbfejlesztését.⁵⁵ A PESCO kialakításával kapcsolatos francia elvárások csak korlátozottan érvényesültek, a francia elképzelés erre vonatkozóan ambiciózus műveleti képességeket tartalmazott, ehhez képest a megvalósult projektek széles körű részvétel mellett (a 28-ból 25 tagállam) francia szemmel alacsony szintű védelmi ambíciókat tesznek lehetővé, és elsősorban a képességfejlesztés területére fókuszálnak. Az Európai Beavatkozási Kezdeményezés így új keretben jelenítette meg a francia ambíciókat az európai műveleti készenlét kialakítása és a francia műveletek tehermentesítése érdekében, az EU28-ak stratégiai megosztottságától függetlenül. Habár a PESCO és az EI2 részben párhuzamos struktúrákhoz vezethetnek, a projektek jellegéből adódóan kiegészíthetik egymást a műveleti-ipari szegmensek felosztása tekintetében. Az EI2-höz való csatlakozásban az európai tagállamok döntéshozói előtt egy befolyásos és vezető szerepre törekvő tagállammal való kapcsolatépítés lehetősége sejlik fel, amit a politikai kohézió alakulásával kapcsolatban az EU reformfolyamatában és a többéves költségvetési keret vitájának kontextusában is érdemes értékelni.

Az informális diskurzusban az EI2 a PESCO riválisaként tűnt fel, mint amely elvonja a figyelmet a fennálló EU-s védelmi keretektől. Ugyanakkor fontos megjegyezni, hogy az EI2 „versenytársként” főként a harccsoport-koncepció kapcsán értelmezhető. A harccsoport-koncepció ugyanis az EU katonai válságkezelési eszköztárának a gyakorlati alkalmazást tekintve diszfunkcionális eszköze, az EI2 célkitűzését tekintve pedig az európai intervenciók képesség alkalmazhatatlanságának kiküszöbölését szolgáló alternatíva. Németország eleinte vonakodott csatlakozni a kezdeményezéshez, mivel azt az európai politikai kohéziót gyengítő lépésként értékelte.⁵⁶ A DGAP német kutatóintézet elemzése szerint ugyanakkor Berlinnek nem maradt mozgástere arra, hogy visszautasítsa a csatlakozást a francia elnök személyes politikai projektjéhez.⁵⁷ Az EU-reformfolyamat kontextusában ez költséges lépés lett volna a francia–német kapcsolatok összetett dinamikájában,

⁵³ Macron egy „*Ne féljete!*” parafrázissal intette a hallgatóságot arra, hogy az európai együttműködést ne a francia képességcsökkentés fenyegetésével azonosítsák. Discours du Président de la République, Emmanuel Macron, vœux aux Armées, [online], 2018. 01. 23. Forrás: Elysee.fr [2018. 04. 01.].

⁵⁴ Permanent Structured Cooperation (PESCO) – Overview, [online], 2018. Forrás: Consilium.europa.eu [2018. 03. 01.].

⁵⁵ Jacopo BARIGAZZI: EU unveils military pact projects, [online], 2017. 10. 12. Forrás: Politico.eu [2018. 02. 01.].

⁵⁶ Claudia MAJOR – Christian MÖLLING: France Moves From EU Defense to European Defense, [online], 2017. 12. 07. Forrás: Carnegieeuropa.eu [2018. 02. 01.].

⁵⁷ Claudia MAJOR – Christian MÖLLING: Die Europäische Interventionsinitiative EI2 Warum mitmachen für Deutschland die richtige Entscheidung ist, [online], 2018. 06. 14. Forrás: Dgap.org [2018. 06. 16.].

így a kezdeti vonakodást követően 2018 júniusától a német kancellár több interjújában is kifejezte a részvételi szándékot, noha ennek részleteivel kapcsolatban nem nyilatkozott.⁵⁸

Továbbra is kérdés azonban, hogy egy új európai válságkezelési eszköz hogyan kapcsolódna a meglévő keretekhez. A DGAP szerint a francia kezdeményezés a keretnemzet-koncepció (*Framework Nation Concept* – FNC) műveleti elemét alkotó támogató elemként illeszkedhet az európai védelmi kezdeményezések struktúrájába, létrehozva egy műveleti FNC-t.⁵⁹ Ez a megközelítés azonban figyelmen kívül hagy olyan elérhető válságkezelési kereteket, mint a brit vezetésű Összhaderőnemi Expedíciós Erő (*Joint Expeditionary Forces* – JEF), amelynek a francia erők nem részesei, és a francia–brit Közös Összhaderőnemi Expedíciós Erő (*Combined Joint Expeditionary Force* – CJEF). Ezért az E12 „keretnemzeti mintára szerveződve”, egy (FRA) – esetleg két (FRA–UK) – nagy országra ráfűzött kisebb nemzeti képességsomagokkal felálló formáció, illetve a már létező francia és brit válságkezelési kereteket összefűző megoldás lehet.

Az új francia stratégia megerősíti az EDF szerepét a lehetséges együttműködések rendszerszintű kiépítésében. A kezdeményezés sikere a stratégia szerint a védelmi sajátosságok integrálásának, a költségvetési háttér biztosításának, valamint az ipari képességek duplikációjának és a befektetési árspirál elkerülésének függvénye. Ezzel kapcsolatban a dokumentum négy lehetséges megközelítést vázol fel a szuverenitás, a műveleti autonómia, a költségvetési korlátok és a bizalom szempontjai alapján:

1. A szuverenitás nemzeti, nem megosztható megközelítésében a műveleti fölény önálló biztosítása a domináns.
2. A képességek közös fenntartása esetén bizonyos eszközök megosztása elképzelhető anélkül, hogy ez általános szabállyá válna.
3. A kölcsönös függőségen alapuló együttműködés során olyan fenntartható technológiai kiegészítés és technikaiképesség-racionalizáció jön létre a partnerek között, amely egy vagy több képesség feladásával jár, ugyanakkor mindez meg kell hogy őrizze a megfelelő hozzáférés és autonómia garanciáját (például az export területén). Ez a megközelítés az egyes konkrét esetekre vonatkozó ipari strukturálást igényel, kormányközi megállapodások alapján.
4. Köz- és magánegyüttműködés (*public-private partnership*), amelynek keretében az iparági tulajdonos kiközvetíti/eladja a képességet a kormánynak. A piac biztosítja a csak marginálisan nemzeti vagy katonai sajátosságokkal rendelkező technológiai tényezőket, széles körű és sokoldalú ajánlattétel mellett, vagy elfogadhatónak ítélt megtérülési költséggel.

A stratégia az utolsó három megközelítést tartja a közös európai irányba illeszkedőnek, ugyanakkor a változatok között nem rangsorol, az egyetlen kikötése a választott irány megvalósítása kapcsán, hogy a szellemi tulajdonjogban a nemzeti fennhatóság, valamint az ex-

⁵⁸ Thomas GUTSCHKER – Eckhart LOHSE: Europa muss handlungsfähig sein – nach außen und innen, Kanzlerin Merkel im Gespräch, [online], 2018. 06. 03. Forrás: Faz.net [2018. 06. 16.]; Bundeskanzlerin Angela Merkel zu Gast bei Anne Will, [online], 2018. 06. 10. Forrás: Armediathek.de [2018. 06. 16.].

⁵⁹ Claudia MAJOR – Christian MÖLLING: Pragmatisch und europäisch: Frankreich setzt neue Ziele in der Verteidigungspolitik, [online], 2017. 10. Forrás: Dgap.org [2017. 11. 01.].

port szabadságának megőrzése megmaradjon. A dokumentum egyúttal leszögezi, hogy ilyen szintű együttműködés kifejlődése időbe telik, jelezve egyúttal, hogy a nagy ambíciójú kezdeményezések rövid távon egyelőre inkább vitatémaként fognak funkcionálni.

A többoldalú európai védelmi együttműködések

Az európai együttműködés fejlesztése ipari és műveleti szinten egyaránt hangsúlyozott célkitűzésként jelenik meg a felülvizsgált stratégiában. Az európai védelem szempontjából fontos strukturális projektként az európai drónfejlesztési programot („Eurodrone”, MALE RPAS),⁶⁰ a következő generációs harcirepülőgép-rendszert (*Future Combat Aircraft System* – FCAS, vagy *Système de combat aérien futur* – SCAF) és a német–francia új generációs harckocsik közös fejlesztését („*Frankentank*” – KNDS) emelik ki. A stratégia szerint Franciaország számára Németország a „*legelső partner*”, az Egyesült Királyság pedig „*a Brexit ellenére is*” kulcsfontosságú partner marad.⁶¹ Ennek megfelelően a dokumentum strukturális projekteket is elsősorban velük együttműködésben részletez, így említi a francia–német dandárt, a francia–brit Közös Összhaderőnemi Expedíciós Erőt, a francia–német közös, C-130J szállítógépekből álló légikötélék folyamatban lévő kialakítását, valamint olyan közös projekteket, mint a Tigris helikopterek következő típusának fejlesztését, a többnemzeti Airbus A400M katonai szállítógép beszerzését és a Németországgal együttműködésben fejlesztett új generációs műhold- és radarrendszert (CSO/SARah).

Együttműködés Németországgal

A 2016-os német fehér könyv proaktív szerepet körvonalaz Berlin számára az európai védelem kapcsán, amelyet nagyobb költségvetési háttér is támogat, ezzel Németország az európai stratégiai ambíciókban meghatározó partnerévé válik Franciaország számára. A stratégia Németország önálló szerepvállalása kapcsán kiemeli a német védelmi költségvetés fokozatos emelését, Berlin szerepvállalását a Száhel-térségben (MINUSMA, EUTM Mali, G5 Száhel-erők támogatása), valamint a Közel-Keleten a Daesh (ISIS) elleni koalíció támogatását az iraki kurdok részére juttatott fegyverszállításokon keresztül. Macron elnök sorbonne-i beszédében tett javaslata alapján 2018. január 22-én, az Élysée-szerződés 55. évfordulója alkalmával a két állam vezetői egy új Élysée-szerződés kialakításáról állapodtak meg, amelyet a francia nemzetgyűlés és a német Bundestag képviselői is közös

⁶⁰ A közepes hatómagasságú, nagy hatótávolságú pilóta nélküli rendszer (*Medium Altitude Long Endurance Remotely Piloted Aircraft System* – MALE RPAS) projekt francia–német–olasz–spanyol együttműködésben az Airbus, Dassault Aviation és Leonardo-Finmeccanica fejlesztési tervei szerint 2025-re valósulna meg. A tervezési szakasz 2016-ban kezdődött el az OCCAR keretében, a szerződéskötés a fejlesztésről 2019-ben várható. Ez biztosítaná a jelenleg szolgálatban álló francia drónok (Reaper és Harfang) utánpótlását, így Franciaország a tervek szerint hat drónrendszert szerezne be a fejlesztésen keresztül, egy rendszert pedig három légi és két földi komponens alkot. A MALE európai drónprogram egyúttal a 2017-ben létrejött Európai Védelmi Alap egyik első projektje. European Male Rpas (Medium Altitude Long Endurance Remotely Piloted Aircraft System) Programme Takes Off, [online], 2016. 09. 28. Forrás: Leonardocompany.com [2017. 11. 01.].

⁶¹ Macron 2018. januári beszédében az európai partnereken és az Egyesült Államokon kívül az Ausztráliával, Indiával és Brazíliával fenntartott partnerségeket is kiemelte.

nyilatkozatban támogattak.⁶² Macron a mesterséges intelligencia közös, Németországgal együttműködésben megvalósuló fejlesztésére, valamint egy európai innovációs ügynökség létrehozására is javaslatot tett, a stratégia viszont nem hangsúlyozza az együttműködést az autonóm hírszerzés és az adatelemzés területén fontos mesterséges intelligencia fejlesztése terén.

A 2017. július 13-i bilaterális miniszteri találkozó alkalmával a két ország a tüzérség és a tengeri járőrözési rendszerek kapcsán jelentett be együttműködési megállapodást, továbbá megerősítették elköteleződésüket az európai drónprogram és a kiberparancsnokságok közötti strukturált együttműködésre. A találkozón megállapodtak a *Future Combat Aircraft System* (FCAS) projektről, amely az Egyesült Államok hadiiparától való függőség csökkentése és az európai stratégiai autonómia elérése irányába tett lépésként értékelhető. Az Eurofighter Typhoon és Rafale gépeket várhatóan 2040-től váltó eszközöket az Airbus és a Dassault együttműködésében fejlesztik majd. Az FCAS bejelentése ugyanakkor kérdéseket vetett fel annak kapcsán, hogy mi lesz a sorsa a brit–francia együttműködésben elindult, hasonló célt kitűző projektnek. 2016-ban Franciaország az Egyesült Királysággal együttműködésben 2,1 milliárd dollárral támogatta a francia és brit hadiipari vállalatok (BAE Systems, Dassault, Finmeccanica Airborne and Space Systems, Rolls-Royce, Snecma/Safran és Thales) együttműködésében a felfegyverzett támadó drón (*Unmanned Combat Air Vehicle* – UCAV/FCAS) prototípusának fejlesztését, noha szerződéskötésre nem került sor.⁶³ A 2016-os Brexit-népszavazás eredménye bizonytalanságot keltett a projekt jövőjével kapcsolatban, amit 2017-ben csak tovább erősített a német–francia közös fejlesztésű FCAS bejelentése.⁶⁴ A francia felülvizsgálati stratégia ennek kapcsán nem adott pontos iránymutatást, és mind a német, mind a brit együttműködésben tervezett projektet hasonló súllyal említette. A Dassault és az Airbus között időközben létrejött megállapodás ugyanakkor nyitva hagyja a lehetőséget további partnerek csatlakozása előtt.⁶⁵

Ugyanakkor, 2018. április 26-án az ILA Berlin Air Show alkalmával a német és francia védelmi miniszterek megegyeztek az FCAS-sel kapcsolatos követelményrendszeréről (*High Level Common Operational Requirement Document* – HL CORD), és szándéknyilatkozat-

⁶² 55e anniversaire de la signature du Traité sur la coopération franco-allemande, [online], 2018. 01. 22. Forrás: Diplomatie.gouv.fr [2018. 04. 01.] és Claire GUYOT: French and German MPs to agree to a new Élysée Treaty, [online], 2018. 01. 23. Forrás: Euractiv.com [2018. 04. 01.].

⁶³ Az eredetileg 2030-ra tervezett eszköz felderítő, vadászó és bombázó feladatokat is képes lenne ellátni, valamint lopakodóképességgel is rendelkezne. A 2014-től a BAE Systems a Dassault-val együttműködésben dolgozott a megvalósíthatósági tanulmányon, a közös fejlesztésű projekt az önálló brit Taranis pilóta nélküli támadó drón, illetve a francia nEUROn drón technológiájára épült volna, ugyanakkor a Taranis és nEUROn fejlesztése külön-külön is tovább folytatódott, megkérdőjelezve az együttműködés költségsökkentő irányát. TÜRKER András István: A 2010-es francia–angol védelmi együttműködési megállapodás mérlege, [online], *Nemzet és Biztonság*, 2014/1, 72–73. o. [2017. 11. 01.] és Bill Carey: Britain, France to Jointly Develop Future Combat Air System, [online], 2016. 03. 03. Forrás: Aionline.com [2017. 11. 01.].

⁶⁴ Dominic PERRY: Dassault plays down Brexit fears over Anglo-French UCAV project, [online], 2017. 03. 10. Forrás: Flightglobal.com [2017. 11. 07.] és Chris Pocock: France and Germany To Develop New Fighter Without UK?, [online], 2017. 08. 02. Forrás: Aionline.com [2017. 11. 01.].

⁶⁵ Franciaország és Németország is jelezte, hogy a projekt későbbi szakaszaiban nyitottak a további szereplők csatlakozására. London ezzel párhuzamosan a Légi Hadviselési Stratégiájának (*Combat Air Strategy*) kialakításával van elfoglalva, amelynek kimenetele pontosíthatja az Egyesült Királyság céljait ezen a területen. Chris Pocock: Airbus and Dassault Launch a New FCAS—without BAE, [online], 2018. 04. 25. Forrás: Aionline.com [2018. 05. 28.]; Douglas BARRIE: Franco-German defence-aerospace cooperation: to the future and back, [online], 2018. 05. 14. Forrás: lis.org [2018. 05. 28.].

tot írtak alá a haditengerészeti járőrözési rendszer képességeinek 2019 közepétől kezdődő tervezési szakaszára vonatkozóan, valamint megerősítették a MALE drónfejlesztési projekt további támogatását is.⁶⁶ A Berlin és Párizs közötti szerepmegosztás alapján Franciaország az FCAS projekt keretnemzete, Németország pedig a MALE drónprogramban játszik vezető szerepet, és mindkét program fő hadiipari szereplői a Dassault Aviation és az Airbus Defence.⁶⁷ Az FCAS jövőjét azonban továbbra is kérdésessé teszi a kiöregedő német Tornado vadászgépek pótlása, amelyben a verseny az Airbus Eurofightere és Lockheed Martin F-35-öse között egyes vélemények szerint alapvetően formálhatja a francia–német együttműködés távlatait.⁶⁸

A harckocsifejlesztés kapcsán a stratégia kiemeli a Leopard-2 és a Leclerc harckocsik utódjának Németországgal közös fejlesztését (*Main Ground Combat System*), amely a Nexter és Krauss-Maffei Wegmann vállalatok összeolvadásán keresztül valósul meg (KNDS). A „Frankentanknak” becézett német–francia hibrid – hivatalosan *European Main Battle Tank* (EMBT) – rendszerbe állítását 2035-re tervezik.⁶⁹

Habár a 2017. júniusi megállapodás a francia–német hadiipari komplexum létrehozását is közös szándékként jelentette meg, a felülvizsgált stratégiának a francia nemzeti hadiipari bázis megtartására vonatkozó ambícióját nem könnyű összeegyeztetni a közös hadiipari komplexum fejlesztési céljával.⁷⁰ A német hadiipar párhuzamos igyekezete feszültséghez, a nagyszabású cégösszeolvadásokban pedig belső rivalizáláshoz vezethet.⁷¹ 2017 végén a francia–német hadiipari komplexum között további zavart jelentett Berlin 400 millió eurós megrendelése a német OHB Systemsnek két önálló, a német titkosszolgálatnak szánt műhold fejlesztésére. Az OHB-t erősítő megrendelést Párizs a Thales és az Airbus irányába fokozódó versenyként értékelte.⁷² A bilaterális együttműködéstől független szatellit fejlesztése mellett Németország az új műholdak fellövését sem a 2002-es schwerini megállapodás alapján közösen használt Arienne-6 rakétákkal, hanem az amerikai Space X

⁶⁶ Ministère des Armées, DICOD Avancées dans la coopération capacitaire franco-allemande, [online], 2018. 04. 24. Forrás: Defense.gouv.fr [2018. 04. 28.].

⁶⁷ A MALE projektben Berlin 31%-ban részesedik, míg Olaszország, Franciaország és Spanyolország egyenként 23%-ban. Michel CABIROL: Drone MALE : l'Allemagne sera le leader du programme européen, [online], 2015. 10. 15. Forrás: Latribune.fr [2018. 02. 01.].

⁶⁸ BARRIE: *i. m.*

⁶⁹ Sebastian SPRENGER – Jeff MARTIN: French and German armor makers test the waters with a 'Euro-tank', [online], 2018. 06. 11. Forrás: Defensenews.com [2018. 06. 14.].

⁷⁰ A német–francia haditengerészeti ipari együttműködés kilátása és ezek egyidejű globális piaci versenye (lásd az ausztrál tengeralattjáró-tender esetét a 15. lábjegyzetben), valamint ezen a területen az európai együttműködés Németország nélküli megvalósítása is fontos tényező. Ugyanis egy domináns európai piaci szereplő jött létre a német vállalatok részvétele nélkül azzal, hogy a francia STX egyesült az olasz Fincantierivel, és a létrejött új vállalatban (Fincanteri-STX) pedig a francia Naval Groupnak (korábbi DNSC) is részesedése van. Ugyanakkor más területen az egymásrautaltság jele, hogy 2016-ban Heckler and Koch nyerte a francia kézifegyver-beszerezési tendert, ezzel a francia hadsereg 100 ezer HK416-ost vásárol a német vállalatától. Large contract from France. Heckler & Koch to supply new French assault rifle, [online], 2016. 09. 28. Forrás: Heckler-koch.com [2017. 11. 01.] és Giselda VAGNONI: Italy's Fincantieri to take control of France's STX, ending shipyard row, [online], 2017. 09. 27. Forrás: Reuters.com [2017. 11. 01.].

⁷¹ Vincent LAMIGEON: Comment KNDS veut devenir l'Airbus des blindés, [online], 2017. 09. 21. Forrás: Challenges.fr [2017. 11. 07.].

⁷² Hearing of the French Joint Commander for Space, [online], 2018. 02. 05. Forrás: Satelliteobservation.net [2018. 02. 01.]; Michel CABIROL: Observation spatiale : quand l'Allemagne se joue de la France, [online], 2017. 12. 08. Forrás: Latribune.fr [2018. 02. 01.].

technológiával tervezi.⁷³ A francia–német ipari konszolidáció kapcsán további kérdés lehet, hogy abban mekkora szerep jut a piaci folyamatokat befolyásoló politikai döntéseknek. Így például a fegyverexport tekintetében egy bilaterális kormányközi együttműködési megállapodás elősegítheti a német–francia vállalati fúziókat, azonban hasonló kezdeményezés eddig nem került napirendre.⁷⁴

Együttműködés az Egyesült Királysággal

A stratégia álláspontja szerint Franciaország számára a Brexit után kihívás és prioritás az Egyesült Királyság bevonása strukturált együttműködésekbe és a különleges védelmi kapcsolatok megtartása az egyetlen olyan európai partnerországgal, amely még mindig rendelkezik globális ambíciókkal, valamint nukleáris elrettentő erővel és a műveletek széles spektrumára alkalmas képességekkel. Habár az Egyesült Királysággal fenntartott különleges kapcsolat továbbra is kiemelt helyen szerepel, a felülvizsgált stratégia – ellentétben az előző két korábbi fehér könyvvel – nem fogalmaz meg új ambíciókat a brit–francia partnerségre vonatkozóan. Ezt árnyalja, hogy a stratégia (csakúgy, mint Macron sorbonne-i beszéde) elsősorban és hangsúlyozottan Európáról beszél, kevesebbszer használja az Európai Unió kifejezést, tekintettel az Egyesült Királysággal fennálló partnerségre is.

A felülvizsgált stratégia feleleveníti a 2010-es Lancaster House Szerződésben megerősített műveleti, képességfejlesztési, ipari és nukleáris együttműködést. Az ebben megvalósuló projektekként említi a Közös Összhaderőnemi Expedíciós Erőt (CJEF), az UCAV/FCAS projektet, a tengeri aknamentesítő drónokat, a nukleáris robbanófejek és berendezéseik teljesítményét tesztelő EPURE kutatóközpontot és a közös cirkálórakéta-fejlesztést az MBDA *One Complex Weapon* projektben.

A 2018. január 17-i sandhursti francia–brit találkozón London kifejezte támogatását az Európai Beavatkozási Kezdeményezéssel kapcsolatban, emellett a Lancaster House Szerződés alapján álló védelmi együttműködés további elemekkel bővült a két ország között. A megállapodás szerint a francia Barkhane művelet támogatására London 3 CH-47 Chinook szállítóhelikoptert és az üzemeltetésükhöz szükséges személyzetet (50–60 fő) telepít Maliba. Ezzel párhuzamosan 2019-ben Franciaország Észtországból csatlakozik a NATO-nak a megerősített előretolt jelenléte keretében telepített, brit vezetésű többnemzeti zászlóaljához. A partnerséget tovább intézményesítik egy, évente három alkalommal találkozó Védelmi Minisztériumi Tanács felállításával, és megerősítették, hogy a CJEF 2020-ra eléri a teljes műveleti készenléti szintet.

⁷³ Jacques Chirac és Gerhard Schröder a 2002-es schwerini egyezményben a két állam közös műholdrendszerének kialakításáról döntött a SAR-Lupe radar és Helio II optikai eszköz felajánlásával, egyúttal más európai országok csatlakozását is lehetővé tették egy európai műholdrendszer közös működtetéséhez. Lásd: Berlin, Paris Plan New Joint Defense Projects, [online], 2002. 07. 31. Forrás: Dw.com [2018. 02. 01.].

⁷⁴ Alice BILLON-GALLAND: A Franco-German motor for Europe's defence? Takeaways from the ELN-BDI side event at the 2018 MSC, [online], 2018. 02. 26. Forrás: Europeanleadershipnetwork.org [2018. 02. 27.].

További európai partnerségek

Franciaország számára a stratégiai partnerség mind az Egyesült Királysággal, mind Németországgal az információmegosztás területén kiemelt jelentőséggel bír. A felülvizsgált stratégia alapján a hírszerzési együttműködésben elképzelhető háromoldalú partnerség, a dokumentum azonban más területet nem azonosít hasonló szempontból. Az Európai Védelmi Ügynökség (*European Defence Agency* – EDA) szerepével sem foglalkozik a stratégia, annak ellenére, hogy az eddigi politikai egyensúly (német–francia–brit) változása a „kisebb” európai államok stratégiáinak átértékelődését eredményezheti.⁷⁵

A két fő bilaterális kapcsolatot Franciaország további európai partnerek, köztük Spanyolország és Olaszország kiemelésével egészíti ki, mint amelyek a Földközi-tenger, Észak-Afrika és a Száhel térségében végrehajtott francia vezetésű műveletekhez is hozzájárulnak. A dokumentum a „hajlandó és képes országok” megkülönböztetésével az „optimális kombinációjú” európai védelmi együttműködési formák támogatását hangsúlyozza.⁷⁶ Ennek fényében a NATO és az EU intézményi keretét hasznosan kiegészítő kezdeményezésként értékeli az Európai Légi Szállítási Parancsnokságot (EATC),⁷⁷ műveleti vonatkozásban brit–francia közös expedíciós erőket (CJEF), a képességfejlesztésben a német keretnemzet-koncepciót (FNC), és a hosszabb ideje fennálló regionális skandináv csoportosulást, a NORDEFECO-t.

Párizs pragmatikusabb megközelítéssel az eddigieknél mélyebb, ugyanakkor rugalmasabb európai együttműködés lehetőségét ismerteti a stratégiában. Franciaország európai partnerkapcsolataiban megjelenő közös fejlesztési programok, mint a következő generációs vadászrepülőgép (FCAS), az európai drónprogram és az új generációs harckocsik jövője mind a gyártók, mind a részt vevő államok – elsősorban Németország és az Egyesült Királyság – számára nagy jelentőséggel bírnak. Ha Berlin és Párizs képes megállapodni a kulcskérdésekben, az jelentős előrelépést jelenthet mindkét fél számára, és további európai államokat is megnyerhetnek a közös fejlesztések céljának. Franciaország ugyanakkor arra kényszerülhet, hogy bizonyítsa, a domináns szerep igénye nélkül is képes az együttműködésre.⁷⁸ Ebben fontos lehet az Európai Beavatkozási Kezdeményezés kapcsán a célként megfogalmazott közös stratégiai kultúra kommunikációja – annak elérése, hogy ezen ne (csak) a francia stratégiai kultúrához való igazodást értsék az európai államok.

Összegzés

A felülvizsgált stratégia a francia stratégiai autonómia és az európai ambíciók közötti egyensúlyozásként foglalható össze. A nukleáris elrettentés a francia stratégiai autonómia

⁷⁵ James BLACK – Alex HALL – Kate COX – Marta KEPE – Eric SILFVERSTEN: Defence and security after Brexit Understanding the possible implications of the UK's decision to leave the EU, [online], 2017. Forrás: Rand.org [2017. 11. 01.].

⁷⁶ Parly védelmi miniszter a felülvizsgált stratégia kapcsán a *Le Monde*-nak adott interjújában megerősítette, hogy rugalmasan változó keretekben is hajlandók műveleteket kezdeményezni olyan országokkal, amelyek rendelkeznek a közös műveletek kivitelezéséhez szükséges képességekkel. AYAD–SEMO–GUIBERT: *i. m.*

⁷⁷ A francia–német kezdeményezésű Európai Légi Szállítási Parancsnokság (*European Air Transport Command*) a légi utántöltési képességeket biztosítja hét európai ország (Belgium, Luxemburg, Hollandia, Franciaország, Németország, Olaszország, Spanyolország) részére az eindhoveni légibázisról.

⁷⁸ MAJOR–MÖLLING: Pragmatisch und europäisch... *i. m.*

központi eleme marad. A 2017-es dokumentum erős konzisztenciát mutat a 2013-as fehér könyvvel, így a fenyegetések értékelése mellett a stratégiai funkciók konszolidálása tekintetében is folytatódó irány, mintsem radikális átszervezés azonosítható. Az autonóm döntéshozatali biztosító stratégiai képességek fenntartása és erősítése a hírszerzés, a különleges erők, a kibervédelem, a fejlett fegyverrendszerek fejlesztése, a vezetés és irányítás, az állandó erőketitési képesség, a területvédelem és a tengerentúli gazdasági érdekek védelme terén is a folytatódagosságot jelenít meg. A teljes spektrumú, kiegyensúlyozott haderőmodell (*modèle d'armée complet et équilibré*) és a stratégiai funkciók megerősítése kimondottan azt a célt szolgálják, hogy Franciaország vezető szerepet játszhasson az (európai) katonai koalíciók kialakításában és vezetésében.

Florence Parly védelmi miniszter a felülvizsgált stratégiával kapcsolatban úgy nyilatkozott, hogy a teljes autonómia követelménye a nukleáris elrettentésre, a területvédelemre, a hírszerzésre, a műveleti vezetés-irányítás képességére, a különleges erőkre és a kibervédelem területére vonatkozik. Véleménye szerint „ezeken túlmenően, értelemszerűen minden más nyitott az együttműködés és az európai partnerek előtt”.⁷⁹ Különösen hangsúlyos a „precedens nélküli” együttműködés Németországgal, valamint az Egyesült Királysággal a Brexit ellenére is megőrizni kívánt kiemelt partnerség.

A Macron elnök alatt született stratégiai felülvizsgálat és a 2018. január 19-i elnöki beszéd az elrettentés, valamint az expedíciós képességek terén a haderő kiegyensúlyozottságát hangsúlyozta. E stratégia fenntarthatóságával kapcsolatban ugyanakkor a 2019–2025-ös költségvetési ciklus alakulása adhat válaszokat. Ugyanakkor a stratégia alapján továbbra is eldöntendő kérdés marad, hogy francia érdekek és a potenciális francia befolyási övezetek meddig terjednek. A Földközi-tenger, Észak-Afrika és a Száhel-övezet prioritása egyértelmű, a szubszaharai Afrika és a tágabb közel-keleti térség jelentősége homályosan meghatározott a jelenlegi dokumentumban. Ehhez hasonlóan szintén fontos kérdés, hogy a francia haderő milyen mértékben definiálja magát a jövőben expedíciós haderőként, amely elsősorban regionális műveletek kivitelezésére alkalmas, vagy ragaszkodik a tradicionális doktrína alapján Franciaország szuverenitásának globális szintű megjelenítéséhez.

FELHASZNÁLT IRODALOM

- „L'armée de référence européenne” Discours du Président de la République, Emmanuel Macron, vœux aux Armées, [online], 2018. 01. 23. Forrás: Elysee.fr [2018. 03. 23]
- 55e anniversaire de la signature du Traité sur la coopération franco-allemande, [online], 2018. 01. 22. Forrás: Diplomatie.gouv.fr [2018. 04. 01.]
- Air-Sea Battle; Service Collaboration to Address Anti-Access & Area Denial Challenges, [online], 2013, Air-Sea Battle Office, Forrás: Archive.defense.gov [2018. 03. 01.]
- Avancées dans la coopération capacitaire franco-allemande, [online], 2018. 04. 24. Forrás: Defense.gouv.fr [2018. 04. 28.]
- AYAD, Christophe – SEMO, Marc – GUIBERT, Nathalie: Florence Parly: La France veut conserver une autonomie stratégique, [online], 2017. 10. 13. Forrás: Lemonde.fr [2017. 11. 01.]
- BARIGAZZI, Jacopo: EU unveils military pact projects, [online], 2017. 10. 12. Forrás: Politico.eu [2018. 02. 01.]

⁷⁹ AYAD–SEMO–GUIBERT: *i. m.*

- BARRIE, Douglas: Franco-German defence-aerospace cooperation: to the future and back, [online], 2018. 05. 14. Forrás: Iis.org [2018. 05. 28.]
- Berlin, Paris Plan New Joint Defense Projects, [online], 2002. 07. 31. Forrás: Dw.com [2018. 02. 01.]
- BILLON-GALLAND, Alice: A Franco-German motor for Europe's defence? Takeaways from the ELN-BDI side event at the 2018 MSC, [online], 2018. 02. 26. Forrás: Europeanleadershipnetwork.org [2018. 02. 27.]
- BLACK, James – HALL, Alex – COX, Kate – KEPE, Marta – SILFVERSTEN, Eric: Defence and security after Brexit Understanding the possible implications of the UK's decision to leave the EU, [online], 2017. Forrás: Rand.org [2017. 11. 01.]
- BOFFEY, Daniel: Nine EU states sign off on joint military intervention force, [online], 2018. 06. 25. Forrás: TheGuardian.com [2018. 06. 26.]
- Bundeskanzlerin Angela Merkel zu Gast bei Anne Will, [online], 2018. 06. 10. Forrás: Ardmediathek.de [2018. 06. 16.]
- CABIROL, Michel: Drone MALE : l'Allemagne sera le leader du programme européen, [online], 2015. 10. 15. Forrás: Latribune.fr [2018. 02. 01.]
- CABIROL, Michel: Observation spatiale : quand l'Allemagne se joue de la France, [online], 2017. 12. 08. Forrás: Latribune.fr [2018. 02. 01.]
- CANDEA, Stefan: How EU Failures Helped Paris Terrorists Obtain Weapons, [online], 2016. 03. 24. Forrás: Spiegel.de [2017. 11. 01.]
- CAREY, Bill: Britain, France to Jointly Develop Future Combat Air System, [online], 2016. 03. 03. Forrás: Ainonline.com [2017. 11. 01.]
- China formally opens first overseas military base in Djibouti, [online], 2017. 08. 01. Forrás: Reuters.com [2017. 11. 01.]
- Daman: la contribution française à la FINUL, [online], 2018. 03. 14. Forrás: Defense.gouv.fr [2018. 05. 19.]
- Départ de la mission Jeanne d'Arc 2018, [online], 2018. 02. 28. Forrás: Defense.gouv.fr [2018. 05. 01.]
- Discours d'Emmanuel Macron sur la Défense, [online], 2017. 03. 18. Forrás: En-marche.fr [2017. 11. 01.]
- Discours du Président de la République à l'ouverture de la conférence des Ambassadeurs, [online], 2017. 08. 29. Forrás: Elysee.fr [2017. 11. 01.]
- Discours du Président de la République, Emmanuel Macron, vœux aux Armées, [online], 2018. 01. 23. Forrás: Elysee.fr [2018. 04. 01.]
- European Male Rpas (Medium Altitude Long Endurance Remotely Piloted Aircraft System) Programme Takes Off, [online], 2016. 09. 28. Forrás: Leonardocompany.com [2017. 11. 01.]
- Forces de présence, [online], 2013. 08. 08. Forrás: Defense.gouv.fr [2017. 11. 01.]
- GROS-VERHEYDE, Nicolas: «L'initiative européenne d'intervention» d'Emmanuel Macron? Explications, [online], 2017. 10. 04. Forrás: Bruxelles2.eu [2017. 11. 01.]
- GUTSCHKER, Thomas – LOHSE, Eckhart: Europa muss handlungsfähig sein – nach außen und innen, Kanzlerin Merkel im Gespräch, [online], 2018. 06. 03. Forrás: Faz.net [2018. 06. 16.]
- GUYOT, Claire: French and German MPs to agree to a new Élysée Treaty, [online], 2018. 01. 23. Forrás: Euractiv.com [2018. 04. 01.]
- Hearing of the French Joint Commander for Space, [online], 2018. 02. 05. Forrás: Satelliteobservation.net [2018. 02. 01.]
- Initiative pour l'Europe – Discours d'Emmanuel Macron pour une Europe souveraine, unie, démocratique, [online], 2017. 09. 28. Forrás: Elysee.fr [2017. 11. 01.]
- Joint Press Statement from the Permanent Representatives to the United Nations of the United States, United Kingdom and France following the adoption of a treaty banning nuclear weapons, [online]. Forrás: Scribd.com [2018. 03. 01.]
- KARB, Paul: France to build Australia's new submarine fleet as \$50bn contract awarded, [online], 2016. 04. 16. Forrás: TheGuardian.com [2017. 11. 01.]
- KISS Roland: Air-Sea Battle – A globális közös terekhez való hozzáférés hadműveleti koncepciója, [online], SVKK Elemzések, 2015/8 [2017. 11. 01.]
- KOLESNYK, Denys: France is set to review its defense posture in the world, [online], 2017. 09. 08. Forrás: Defenc-Blog.com [2017. 11. 01.]

- La DGA et Bpifrance créent un fonds d'investissement pour les entreprises stratégiques de défense, [online], 2017. 05. 03. Forrás: Bpifrance.fr [2017. 11. 01.]
- LAMIGEON, Vincent: Comment KNDS veut devenir l'Airbus des blindés, [online], 2017. 09. 21. Forrás: Challenges.fr [2017. 11. 07.]
- Large contract from France. Heckler & Koch to supply new French assault rifle, [online], 2016. 09. 28. Forrás: Heckler-koch.com [2017. 11. 01.]
- Les Forces Armées en Guyane, [online]. Forrás: Defense.gouv.fr. [2018. 05. 01.]
- Livre blanc défense et sécurité nationale, [online], 2013. Forrás: Livreblancdefenseetsecurite.gouv.fr [2017. 11. 01.]
- Livre blanc sur la défense et la sécurité nationale, [online], 2008. Forrás: Archives.livreblancdefenseetsecurite.gouv.fr [2017. 11. 01.]
- Loi de programmation militaire 2019-2025: textes officiels, [online], 2018. 02. 16. Forrás: Defense.gouv.fr [2018. 03. 07.]
- Lynx: fin du mandat Lynx 3 pour les militaires français de la force de présence avancée renforcée, [online], 2018. 05. 09. Forrás: Defense.gouv.fr. [2018. 06. 19.]
- MAJOR, Claudia – MÖLLING, Christian: Die Europäische Interventionsinitiative EI2 Warum mitmachen für Deutschland die richtige Entscheidung ist, [online], 2018. 06. 14. Forrás: Dgap.org [2018. 06. 16.]
- MAJOR, Claudia – MÖLLING, Christian: France Moves From EU Defense to European Defense, [online], 2017. 12. 07. Forrás: Carnegieeuropa.eu [2018. 02. 01.]
- MAJOR, Claudia – MÖLLING, Christian: Pragmatisch und europäisch: Frankreich setzt neue Ziele in der Verteidigungspolitik, [online], 2017. 10. Forrás: Dgap.org [2017. 11. 01.]
- MELVIN, Don – BOTELHO, Greg: Cyberattack disables 11 French TV channels, takes over social media sites, [online], 2015. 04. 09. Forrás: Cnn.com [2017. 11. 01.]
- Minister des Armées: Chiffres clés de la Défense – 2017, [online], 2017. Forrás: Defense.gouv.fr [2017. 11. 01.]
- NATO: changing gear on cyber defence, [online]. Forrás: Nato.int [2017. 11. 01.]
- Opération Barkhane, [online], 2018. 06. 19. Forrás: Defense.gouv.fr [2018. 06. 19.]
- Permanent Structured Cooperation (PESCO) – Overview, [online], 2018. Forrás: Consilium.europa.eu [2018. 03. 01.]
- PERRY, Dominic: Dassault plays down Brexit fears over Anglo-French UCAV project, [online], 2017. 03. 10. Forrás: Flightglobal.com [2017. 11. 07.]
- Plan Vigipirate, [online], 2017. Forrás: Ssi.gouv.fr. [2017. 11. 01.]
- POCOCK, Chris: Airbus and Dassault Launch a New FCAS—without BAE, [online], 2018. 04. 25. Forrás: Ainonline.com [2018. 05. 28.]
- POCOCK, Chris: France and Germany To Develop New Fighter Without UK?, [online], 2017. 08. 02. Forrás: Ainonline.com [2017. 11. 01.]
- Quelles priorités, quels défis pour la loi de programmation militaire 2019-2024?, [online], 2018. 02. 07. Forrás: Jean-jaures.org [2018. 04. 01.]
- Revue Stratégique De Défense Et De Sécurité Nationale, [online], 2017. Forrás: Defense.gouv.fr [2017. 10. 15.]
- Shared Vision, Common Action: A Stronger Europe A Global Strategy for the European Union's Foreign And Security Policy, [online], 2016. Forrás: Eeas.europa.eu [2017. 11. 01.]
- SPRENGER, Sebastian – MARTIN, Jeff: French and German armor makers test the waters with a 'Euro-tank', [online], 2018. 06. 11. Forrás: Defensenews.com [2018. 06. 14.]
- The top 500 sites on the web, [online]. Forrás: Alexa.com [2018. 01. 01.]
- TÜRKE András István: A 2010-es francia–angol védelmi együttműködési megállapodás mérlege, [online], *Nemzet és Biztonság*, 2014/1 [2017. 11. 01.]
- VAGNONI, Giselda: Italy's Fincantieri to take control of France's STX, ending shipyard row, [online], 2017. 09. 27. Forrás: Reuters.com [2017. 11. 01.]
- WITHEY, Nick: Macron and the European Intervention Initiative: Erasmus for soldiers?, [online], 2018. 05. 22. Forrás: Ecf.eu [2018. 06. 01.]